

מנהיג ישראל בהלכה (המשך) א

רמב"ם הלכות מלכים פרק א הלכה ז

ולא המלכות בלבד אלא כל השררות וכל המינויין שבישראל ירושה לבנו ולבן בנו עד עולם, והוא שיחיה הבן ממלא מקום אבותיו בחכמה ובריאה, היה ממלא ביראה אע"פ שאינו ממלא בחכמה מעמידן אותו במקום אביו ומלמדן אותו, וכל מי שאין בו יראת שמים אע"פ שחכמתו מרובה אין ממנין אותו למינוי מן המינויין שבישראל.

מורה הנבוכים חלק ראשון פרק נד

הנה נתבאר כי הדרכים אשר בקש משה ידיעתן והודיעו אותן הם הפעולות הטובות מאת יתעלה, וחכמים קוראים אותם מדות ואומרים שלש עשרה מדות. ואין הענין כאן שהוא בעל מדות, אלא עושה פעולות הדומות לפעולות הנעשות על ידינו כתוצאה ממדות, כלומר מתכונות נפשיות, לא שהוא יתעלה בעל תכונות נפשיות, וקצר בהזכירו שלש עשרה מדות הללו ואף על פי שהשיג על טובו כלומר כל פעליו, כי אלה הם הפעולות הטובות מצדו יתעלה לגבי המצאת בני אדם והנהגתם. וזה היה תכלית מטרת שאלתו, כי סוף הלשון ואדעך למען אמצא חן בעיניך וראה כי עמך הגוי הזה אשר אני צריך להנהיגם כפעולות אלק בהם בעקבות פעליך בהנהגתם. הנה נתבאר לך כי הדרכים והמדות דבר אחד, והם הפעולות הטובות מאתו יתעלה בעולם, וכל פעולה שנושג מפעולותיו נתארו יתעלה בתאר שאותה הפעולה יוצאת ממנו, ונקראה בשם הגנור מאותה הפעולה וכעין למעלה זו לא תיעשה מצדנו כי אם לאחר התפעלות והתרגשות והוא ענין הרחמנות, לכך נאמר עליו יתעלה רחום כדרך שנאמר כרחם אב על בנים, ואמר והמלתי עליהם כאשר יחמל איש על בנו, לא שהוא יתעלה מתפעל ומתרגש, אלא כאותה הפעולה הבאה מצד האב כלפי הבן שהיא תוצאה של רגישות וחמלה והתפעלות בהחלט, תבוא מצדו יתעלה כלפי חסידיו לא מתוך התפעלות ולא מתוך שינוי. והרבה מן הפעולות הללו שאינם נעשים מצד אחד ממנו כלפי השני כי אם מתוך חמה גדולה, או נטירה עמוקה, או שאיפת נקמה, לפיכך נקרא מחמת פעולות אלה קטן ונוקם ונוטר ובעל חמה, כלומר שהפעולות אשר כמותן נעשות על ידינו מתוך תכונה נפשית והיא הקטאה או הפעולה נקמה או נטירה או חמה נעשים מצדו יתעלה מחמת חובת אותם אשר עשה, לא מתוך התפעלות כלל, ותרומם מכל מגרעת. וכך כל הפעולות הנעשות נפשיות, והם נעשות מאתו יתעלה לא מתוך ענין נוסף על עצמו כלל.

וראוי למנהיג המדינה אם היה נביא להתדמות בתארים אלה, ויעשו על ידו פעולות אלו במדה ובמי שראוי לכך, לא מתוך סתם התפעלות, ולא ששחר מוסרות הכעס, ואל יתן להתפעלויות להשתרש בו כי כל התפעלות רעה, אלא ישמר מהן כפי יכולת האדם. ויהיה פעמים שמקצת בני אדם רחום וחונן לא מתוך סתם רגישות וחמלה אלא כפי הראוי, ויהיה פעמים למקצת בני אדם נוטר ונוקם ובעל חמה כפי הראוי להם ולא מתוך סתם כעס, עד שיצוה לשרוף אדם והוא בלתי כעוס ולא רגז ולא שונא לו אלא כפי שיראה לו שהוא חיוב, ותהיה מגמתו לחפיק מה שיש באותה הפעולה מן התועלת הגדולה לבני אדם רבים. התבונן ט בפסוקי התורה כאשר צוה להשמיד שבעה פעמים ואמר לא תחיה כל נשמה סמך לכך מיד ואמר למען אשר לא ילמדו אתכם לעשות ככל תועבותם אשר עשו לאלוהיהם וחסאתם לה' אלוהיהם, אמר אל תחשוב כי זו אכזריות או שאיפת הנקמה, אלא היא פעולה שמחייבת אותה המחשבה האנושית, לסלק כל מי שסוטה מדרכי הצדק, ולפנות כל המעשורים המעכבים מלהגיע אל השלמות שהיא השגתו יתעלה. ועם כל זה ראוי שיהיו פעולות הרחמנות והסליחה והחמלה והחנינות באים מצד מנהיג המדינה הרבה יותר מפעולות העונשין, כי כל שלש עשרה מדות הללו מדות רחמים פרט לאחת והיא פוקד עון אבות על בנים, כי אמרו ונקח לא ינקח ענינו ושירוש אינו משרש, ממה שטאמר ונקתה לארץ תשב.

הגרי"א באבן שלמה פרק ו

ד) כשמכה את בנו לא יכה אותו מכת אויב דרך כעס על העבר, רק כוונת ההכאה תהיה להצילחו מן העתיד ולא יעול עוד זרכיו. ולכן אל יכה אותו הרבה בפעם אחת, רק מעט מעט לפי דרכו ולפי האנחות לו. וכשרואה שרבה חמתו עליו לא יכה אותו כלל בעת ההיא.

שם סוף הערה א' (בשם השל"ה)

כלל גדול יהיה לאב המייסר את בנו שיהיה בטוב ושיחא הבן הולך בדרך הישר אפילו בסתר. יראה בכל כוחו להדריכו במדת האמת ויגדיל עונש השקר אפילו בשיחה בטלה ויפאר לו שכר מגדול לאומר אמת ויטיל מורא גדול עליו אם יצא מפיו דבר שקר, ויתרה בו התראות גדולות. נמצא כשיחיה מדה זו של אמת תקועה בלב הבן או יקיים הבן כל מצוות אביו כי ירא שישאלנו עשית כך וכך וישיב לו מפני היראה אמת, כי ירא הוא אולי יאחו ונמצא בדאי, ועונשו מרובה, ומכח שמוכרח לומר אמת יהיה לעולם סור מרע ועושה טוב. עכ"ל הזהב.

ב"ה הלכות ארץ ישראל/תש"ע/בית אל/61

רמב"ם הלכות סנהדרין פרק כה

הלכה ג

דרך שנצטוו הדיין לנהוג במצוה זו כך נצטוו הצבור לנהוג כבוד בדיין, שנאמר ואצוה אתכם זו אזהרה לצבור שתהיה אימת הדיין עליהן ולא יתבזה בפניהם ולא ינהוג קלות ראש בעצמו.

הלכה ד

כיון שנתמנה אדם פרנס על הצבור אסור בעשיית מלאכה בפני שלשה כדי שלא יתבזה בפניהם, אם המלאכה ברבים אסורה עליו קל וחומר לאכול ולשתות ולהשתכר בפני רבים ובכניסת עמי הארץ ובסעודת מרגות, אוי להם לאותן הדיינים שנהגו בכך מעלבון תורת משה שבזו דיניה והשפילוה עד ארץ והגיעוה עד עפר וגרמו רעה להן ולבני בנייהם בעולם הזה ולעולם הבא.

רמב"ם הלכות מלכים פרק ג

הלכה א

כבוד גדול נוהגין במלך, ומשימין לו אימה ויראה בלב כל אדם, שנאמר שום תשים שתהא אימתו עליך, אין רוכבין על סוסו, ואין יושבין על כסאו, ואין משתמשין בשרביטו, ולא בכתרו, ולא באחד מכל כלי תשמישיו, וכשהוא מת כולן נשרפין לפניו, וכן לא ישתמש בעבדיו ושפחותיו ושמשיו אלא מלך אחר, לפיכך אבישג היתה מותרת לשלמה ואסורה לאדוניו.

הלכה ב

ואסור לראותו כשהוא ערום ולא כשהוא מסתפר, ולא כשהוא בבית המרחץ, ולא כשהוא מסתפג, ואינו חולץ, שנאמר וירקה בפניו וזה בזיון, ואפילו רצה אין שומעין לו, שהמלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול, והואיל ואינו חולץ אינו מיבם, וכן [אם] מת הוא] כיון שאי אפשר ליבם את אשתו כך אין חולצין לה, אלא תשב לעולם בדיקתה.

הלכה ג

המלך מסתפר בכל יום, ומתקן עצמו ומתנאה במלבושין נאים ומפוארים, שנאמר מלך ביפיו תחזינה עיניך, ויושב על כסא מלכות בפלטרין שלו, ומשים כתר בראשו, וכל העם באין אליו בעת שירצה, ועומדין לפניו ומשתחוים ארצה, אפילו נביא עומד לפני המלך משתחוה ארצה, שנאמר הנה נתן הנביא ויבא לפני המלך וישתחו למלך, אבל כהן גדול אינו בא לפני המלך אלא אם רצה, ואינו עומד לפניו אלא המלך עומד לפני כהן גדול, שנאמר ולפני אלעזר הכהן יעמוד, אעפ"כ מצוה על כהן גדול לכבד את המלך ולהושיבו ולעמוד מפניו כשיבא לו, ולא יעמוד המלך לפניו אלא כשישאל לו במשפט האורים, וכן מצוה על המלך לכבד לומדי התורה, וכשינסו לפניו סנהדרין וחכמי ישראל יעמוד לפנייהם ויושיבם בצדו, וכן היה יהושפט מלך יהודה עושה אפילו לתלמיד חכם היה עומד מכנסו ומנשקו וקורא לו רבי ומורי, במה דברים אמורים בזמן שיהיה המלך בביתו לבדו הוא ועבדיו יעשה אדם, ולא ידבר רכות, ולא יקרא לאדם אלא בשמו כדי שתהא יראתו בלב הכל.

הלכה ד

דרך שחלק לו הכתוב הכבוד הגדול, וחייב הכל בכבודו, כך צוהו להיות לבו בקרבו שפל וחלל שנאמר ולבי חלל בקרבי, ולא ינהג גסות לב בישראל יתר מדאי, שנאמר לבלתי רום לבבו מאחיו, ויהיה חונן ומרחם לקטנים וגדולים, ויצא ויבא בחפציהם ובטובתם, ויחוס על כבוד קטן שבקטנים, וכשמדבר אל כל הקהל בלשון רבים ידבר רכות, שנאמר שמעוני אחי ועמי, ואומר אם היום תהיה עבד לעם הזה וגו', לעולם יתנהג בענוה יתירה, אין לנו גדול ממשה רבינו והוא אומר ונחנו מה לא עלינו תלונותיכם, ויסבול טרחם ומשאם ותלונותם וקצפם כאשר ישא האומן את היונק, רועה קראו הכותב, לרעות ביעקב עמו, ודרכו של רועה מפורש בקבלה כרועה עדרו ירעה בזרועו יקבץ טלאים ובחיקו ישא וגו'.

